

Účast otce u porodu spadá do práva na rodinný život. Soudy se budou znovu zabývat zákonností opatření Ministerstva zdravotnictví, které v době pandemie přítomnost otců zakázalo

2.6.2023 - Kamila Abbasi | Ústavní soud ČR

Ústavní soud, Brno, TZ 47/2023

III. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Vojtěch Šimíček) zrušil rozsudky Městského soudu v Praze ze dne 21. 9. 2022, č. j. 69 Co 17/2022-165, Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 2. 5. 2022, č. j. 43 C 44/2021-140. Rozhodnutí porušila právo stěžovatelů na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na náhradu škody podle čl. 36 odst. 3 Listiny.

Stěžovatelka musela v důsledku mimořádných opatření v boji proti pandemii COVID-19 родit v porodnici bez přítomnosti stěžovatele (otce dítěte). Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 2. 5. 2022 zamítl žalobu, již se každý ze stěžovatelů (otec, matka i dítě) domáhal vůči státu zaplacení částky 50 000 Kč jako náhrady nemajetkové újmy, která jim měla vzniknout v příčinné souvislosti s mimořádným opatřením Ministerstva zdravotnictví ze dne 27. 3. 2020 k ochraně obyvatelstva a prevenci nebezpečí vzniku a rozšíření onemocnění COVID-19, kterým byla zakázána přítomnost otců u porodu. Obvodní soud zamítnutí žaloby odůvodnil zejména tím, že dané mimořádné opatření není rozhodnutím, a tudíž se případné náhrady škody nelze domáhat postupem podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. K odvolání stěžovatelů rozhodoval ve věci Městský soud v Praze, který napadeným rozsudkem ze dne 21. 9. 2022 závěry obvodního soudu potvrdil a nadto uvedl, že „možnost otce být u porodu nepředstavuje základní právo“. Tyto rozsudky napadli stěžovatelé ústavní stížností.

Ústavní soud stížnosti stěžovatelů vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil. Vycházel z toho, že účast otce u porodu spadá do rozsahu základního práva na rodinný život zaručeného čl. 32 Listiny a čl. 8 Úmluvy. Narození dítěte je totiž bezesporu velmi významným, ne-li dokonce tím nejvýznamnějším okamžikem rodinného života, jehož společné prožití je s to posílit vzájemná a společná pouta mezi matkou, otcem a dítětem. Ústavní soud proto neakceptuje, že by právo matky, otce a dítěte být spolu v okamžiku porodu a chvílích bezprostředně následujících mělo zůstat mimo rámec ústavní ochrany.

Obvodní i městský soud odůvodnily odmítnutí nároku stěžovatelů tím, že předmětné mimořádné opatření Ministerstva zdravotnictví není rozhodnutím ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb., přičemž současně zdůraznily nedostatek aktivní legitimace související s tím, že stěžovatelé nebyli účastníky řízení, v němž bylo toto opatření vydáno. Oba tyto závěry Ústavní soud odmítl jako projev nepřipustného formalismu, který ve svém důsledku popírá ústavně garantované základní právo jednotlivce domáhat se náhrady škody způsobené při výkonu veřejné moci. Stěžovatelé postupovali od počátku aktivně a využili všechny dostupné procesní prostředky k ochraně svých práv, které po nich lze rozumně a spravedlivě požadovat. Civilní soudy proto měly s vědomím nezdaru stěžovatelů v řízení před správními soudy posoudit otázku (ne)zákonnosti mimořádného opatření Ministerstva zdravotnictví samy, a to jako předběžnou otázku. K této otázce proto Ústavní soud nevyjádřil, neboť

toto posouzení přísluší soudům v dalším řízení.

Ústavní soud pouze shrnul, že zastává materiální náhled na splnění podmínek odpovědnosti státu za škodu a připouští, že dotčené rozhodnutí nemusí být zrušeno nebo změněno. Tato výjimka z pravidla reaguje na specifické případy, kdy by se požadavek na zrušení nezákonného rozhodnutí jevil jako nepřiměřeně formalistický a fakticky by vylučoval odpovědnost státu za škodu. Právo na náhradu škody dle čl. 36 odst. 3 Listiny totiž nelze podmiňovat vyčerpáním opravných prostředků, které by zjevně nemohly vést k účinné nápravě nebo by mohly vést ke zhoršení právního postavení jednotlivce. To se týká rovněž přípustnosti uplatnění nároku na náhradu škody, je-li tato škoda způsobena nezákonným opatřením obecné povahy za situace, kdy nebylo možno vzhledem ke stavu právní úpravy dosáhnout jeho zrušení.

V dalším řízení je proto obvodní soud povinen v testu proporcionality zkoumat, zda zásah do základního práva, k němuž dochází prostřednictvím příslušného opatření Ministerstva zdravotnictví, měl ústavně legitimní a o zákonné cíle opřený důvod a zda byl činěn jen v nezbytně nutné míře a nejšetrnějším ze způsobů, vedoucích ještě k zamýšlenému cíli, nediskriminačním způsobem a s vyloučením libovůle. Není-li některá z těchto podmínek splněna, jedná se o důvod zakládající neústavnost, a tedy i nezákonnost opatření obecné povahy.

<https://www.usoud.cz/aktualne/ucast-otce-u-porodu-spada-do-prava-na-rodinny-zivot-soudy-se-budou-znovu-zabyvat-zakonnosti-opatreni-ministerstva-zdravotnictvi-ktere-v-dobe-pandemie-pritomnost-otcu-zakazalo>